

Autor: Vuk Koranski

Naslov: Hrvatski laburisti – stranka rada?

Objavljeno na sajtu Radnička borba 10. 1. 2012.

<http://www.radnickaborba.org/2012/01/10/hrvatski-laburisti-stranka-rada/>

Sa osvojenih šest mjesta u parlamentu relativno nedavno osnovani Hrvatski laburisti predstavljaju jednu od najuspješnijih stranaka na ovim izborima. Postoje dvije osnovne tendencije koje su tome pogodovale i koje su dale «vjetar u leđa» stranci koju je pokrenuo Dragutin Lesar. Prvo, SDP se sa svojim trenutnim saveznicima kod nezanimarivog broja pripadnika radničke klase u potpunosti kompromitirao i pokazao kao stranka koja niti najmanje ne štiti radničke interese, već mu je politika u suštini identična HDZ-ovoj, uslijed čega se prirodno pojavljuje potreba traženja nekakve nove političke alternative. S druge strane, kod jednog dijela radnika i nezaposlenih, kao i nekih sindikalnih aktivista, na temelju svakodnevnog iskustva došlo je do osviještenja o potrebi postojanja radničke stranke, političke organizacije koja bi bila dosljedni predstavnik interesa radnika. U potpunosti priznajući potrebu stvaranja alternative SDP-u u vidu radničke partije kritički ćemo se pozabaviti fenomenom Hrvatskih laburista. Budući da ćemo se konkretnim potezima Laburista i povezanim problemima baviti u zasebnim tekstovima, ovdje ćemo pokušati pružiti više općenitu kritiku.

1. Vodstvo

Prva stvar koju u pogledu nastanka Laburista treba istaknuti jest kako oni nisu formirani na temelju nezavisne inicijative radničkih aktivista, pa čak niti od do tada politički neafirmiranih pojedinaca, već na temelju inicijative profesionalnih političara koji su do tada godinama predstavljali dio hrvatske parlamentarne scene. Dragutin Lesar, osnivač Hrvatskih laburista, bio je član Hrvatske narodne stranke od 1996. godine, nedugo nakon pristupanja izabran je za potpredsjednika, zatim je 1997. obnašao dužnost zamjenika župana Međimurske županije, a na izborima 2003. i 2007. kao član Hrvatske narodne stranke ulazi u Sabor, da bi 2008. napustio stranku i do osnivanja Hrvatskih laburista istupao kao nezavisan zastupnik. Postavlja se pitanje kako su višegodišnji članovi neoliberalne i otvoreno kapitalističke stranke (kako u smislu svojega programa tako i u pogledu istaknutih članova), kao što su Lesar i Vuljanić, odjednom «progledali» i odlučili da se zauzmu za prava radnika. Naravno, duboke ideološke promjene nipošto nisu nemoguće, prisjetimo se samo G. M. Tamasa. No, u tom slučaju je za očekivati kako su Lesar i suradnici uvidjeli svu ideološku i teorijsku promašenost politike HNS-a, najoštrije odbacili program HNS-a, kako su na temelju probuđenih idejnih razlika napustili stranku, te kritizirajući sistem u kojem su do tada sudjelovali odlučili kako je potrebno u potpunosti napustiti svoje dosadašnje političke pozicije. Naravno, za razliku od Tamasa ovdje se ništa od toga nije dogodilo. Prema vlastitim riječima Lesara i Vuljanića HNS su napustili zbog osobnih sukoba sa njegovim vodstvom. Tu dakle nije bilo niti govora o idejnim razlikama kao uzroku sukoba. Štoviše, Vuljanić se od isključivanja iz HNS-a do zadnjeg trenutka branio rukama i nogama, šaljući državnom tajniku zahtjev za poništenjem isključenja, a Lesar je nakon napuštanja HNS-a na svojem blogu napisao kako mu je «iskreno žao» zbog toga što je morao napustiti stranku, no kako nije mogao šutjeti i pristajati na kompromise da bi ostao u milosti vodećih ljudi. «Kompromisi» se naravno nisu sastojali u pristajanju na ideje liberalizma za koje bi Lesar uvidio da su pogrešne, već prvenstveno u pozicijama koje su Lesar i njemu bliski članovi HNS-a zauzimali na izbornim listama. Možda bi se u svrhu opravdavanja svoje prošlosti i isticanja svojih veza s radničkim pokretom Lesar pozvao na obnašanje dužnosti predsjednika SSSH-a, kao da bi to nekako moglo poništiti

HNS-ovsku prošlost. No činjenica da je bio član rukovodstva veoma birokratiziranog sindikata od 1991. do 1996. kada je SSSH imao ogromnu dužnost organiziranja otpora Tuđmanu i sukoba s uništavanjem radničkih prava i privatizacijom, a nije učinio upravo ništa, već svojim djelovanjem u HDZ-u upravo otvorio put prema uspješnoj kapitalističkoj restauraciji, samo bi govorila protiv njega.

2. Struktura

Jednu stranku nikada ne čini samo njezino vodstvo. Mnoštvo članova koje ulazi, njihovi politički stavovi i njihova klasna pripadnost donose nove momente radu stranke i dodatno oblikuju njezin izgled u cjelini. Međutim, u političkim strankama organiziranim po «građanskim», odnosno buržoaskim načelima, čije statutarne uređenja prihvaćaju i Laburisti, mogućnost donošenja odluka, kao i gotovo sva medijska pozornost, usmjerena je prvenstveno na rukovodstvo koje za svoje istupe i izjave, ukoliko ne narušavaju stranački program, nema nikakvu potrebu odgovarati stranačkoj bazi. Predsjednik neke stranke može u medijskim istupima miješati svoje vlastite subjektivne opažaje sa stavovima koji su službeno usvojeni, ne osjećajući potrebu da jedne razgraničava od drugih, niti da za političke stavove prethodno demokratski konzultira članstvo. Upravo iz tog razloga na samome početku smo se posebno osvrnuli na vodstvo, te njegovu političku prošlost i evoluciju. Odatle se mogu izvesti neki daljnji zaključci kao i objašnjenja obilježja i politike Laburista. Posebno je značajno to što osnivači diktiraju nacrt programa, definiraju pravac izgradnje stranke, te strategijom širenja definiraju njezin sastav.

Ukoliko motivacija za osnivanje Laburista od strane Lesara i suradnika nije bila dosljedni raskid s liberalizmom i buržoaskim mainstreamom u kojemu su do tada sudjelovali, o čemu se radilo? Vjerojatno se ne može u potpunosti odbaciti njihova iskrenost u posjedovanju stanovitog socijalnog osjećaja, te uviđanju kako je danas radnik u potpunosti ponižen. No, isto tako radi se i o otkrivanju perspektivnog političkog prostora koji je do sada bio neiskorišten. To je prostor umjereno ljevičari od, za jednu nominalno socijaldemokratsku stranku, nevjerojatno desne pozicije SDP-a. Još je veći uspjeh zagarantiran ako se ovo «pomicanje u lijevo» u odnosu na SDP ne pojavi u političko – ideološkom obliku, već samo kao pozivanje na socijalne vrijednosti i nominalno zastupanje radništva. Za Lesara napustiti HNS i osnovati «Stranku rada» nije niti na trenutak značilo upoznati se s poviješću radničkog pokreta i njegovim poukama, proučiti kritiku neoliberalizma i kapitalizma, razmisliti o povezanosti nezaposlenosti i kršenja radničkih prava sa principima kapitalizma, kao i kapitalističke ekonomije s parlamentarnim sustavom. Radilo se samo o napuštanju jedne stranke i osnivanju druge, te promjeni retorike. U konačnici, da parafraziramo samoga Lesara, biti «ljevicom» se svodi na to što se prilikom odluka o raspodjeli proračuna nastoji postići da ona bude što je moguće više socijalna. U nekim trenucima Lesar se približuje predvorju klasne analize – svakako je pohvalno što se povremeno može čuti podjela na radnike i kapitaliste. No, naravno, dodatno opravdanje smanjuje eventualni optimizam : radi se prvenstveno o želji da se stvari nazivaju svojim imenom, da se vlasnik kapitala označi prema svojoj funkciji, pri čemu je samo problem u današnjem odnosu snaga između rada i kapitala u Hrvatskoj, a ne o nepomirljivom sukobu ove dvije klase i izrabljivanju prve od strane druge. Također, definicija radnika kako je koriste Laburisti daleko je od svake potrebne strogosti. Pod njome se naprosto, bez bilo kakve daljnje stratifikacije i uočavanja odnosa prema kapitalu kao nužnog za definiciju, obuhvaćaju svi oni «koji rade i od toga rada i žive». U tako raširenoj definiciji radnici postaju i svi obrtnici, odvjetnici, pa možda čak i menadžeri, svi pripadnici sitne buržoazije i primjerice birokracije i tehnokracije. To nipošto nije isprazno akademsko pitanje. Posljedice se direktno odražavaju na sastav stranke – takvim pristupom se svim navedenim skupinama širom otvaraju vrata. Svaka od ovih skupina u rad stranke unosi svoje klasne

interese, svoje političke principe i ciljeve koji su često različiti, a ponekad i suprotni onima radničke klase i nezaposlenih. Naravno, svaka radnička organizacija u svoje redove treba pustiti sve one koji prihvaćaju njezin program – bilo bi u potpunosti besmisleno braniti nekome pristupanje zbog činjenice da ne pripada radničkoj klasi. No, nije svejedno koja će biti glavna ciljana skupina, nije svejedno hoće li temelj aktivnosti stranke biti na radnim mjestima ili negdje drugdje, nije svejedno hoće li se stranka obraćati prvenstveno industrijskim radnicima ili sitnoj buržoaziji. Tim više ukoliko ne postoji jasan i otvoreno klasno intonirani program, što je pitanje kojime ćemo se kasnije pozabaviti detaljnije. Posljedice ovakvog pristupa jasno su vidljive u sastavu Laburista, a onda posredno i u programu. Za britanske laburiste je Lenjin u prvoj polovici dvadesetog stoljeća mogao reći da su radnička stranka s buržoaskim vodstvom, na temelju toga što su bili čvrsto ukorijenjeni na radnim mjestima, vezani uz sindikate, te što im je članstvo masovno činila radnička klasa, a s druge strane vodstvo činili oportunistički i kompromiserski birokrati. Nasuprot tome, za Hrvatske Laburiste možemo konstatirati kako imaju uglavnom buržoasko vodstvo, no istovremeno članstvo nije niti najmanje homogeno, te niti ne predstavlja isključivo radničku klasu. Štoviše, stječe se snažan dojam da gledano u cjelini dominira sitna buržoazija. Naravno, to opet po sebi ne bi predstavljalo nepremostivu teškoću kada bi se u tome htjela priznati teškoća, te uvidjela potreba da se takvo stanje stvari promijeni i zauzme orijentacija prvenstveno prema pridobivanju pripadnika radničke klase koji bi trebali dobiti osjećaj kako se radi o njihovoj stranci, a ne naprosto o još jednoj građanskoj stranci koja se, eto, zalaže i za radnike. Jednako bitno – kada bi postojao dosljedni radnički program... No, upravo program Laburista predstavlja vjerojatno i njihovu najslabiju točku, te se u njegovim osnovnim smjernicama zrcali sva politička i idejna bijeda vodstva koje ga je diktiralo, dovoljno da se, kao što ćemo vidjeti, na temelju njega i ranije prikazanog sastava Laburistima odrekne pravo na epitet radničke stranke. To međutim niti najmanje ne mijenja važnu činjenicu da se za naše prilike nezanemariv broj radnika, nezaposlenih i studenata, kao i sindikalnih aktivista, od kojih mnogi do tada politički neaktivni i zasigurno s najboljim namjerama i velikim očekivanjima, odlučio uključiti u rad Laburista (a još veći broj dati im glas na izborima). Time Laburisti postaju daleko značajniji fenomen od onoga što bi bili samo na temelju programa i vodstva, a to ne bi promijenio niti izostanak prelaska izbornog praga. Smatramo kako je najbolja politička usluga koju možemo dati svim radnicima, studentima i nezaposlenima koji su članovi Hrvatskih laburista i svoj angažman gledaju kao doprinos borbi za položaj potlačenih, da bez uvijanja i u potpunosti iskreno pružimo kritiku programa i vodstva. Mislimo da se samo na taj način može ispraviti sve ono što je pogrešno, te otvoriti putove prema suradnji i jačanju socijalnog i radničkog pokreta.

3. Značajke programa

Usljed svega onoga što smo do sada rekli proizlazi da ne preostaje mnogo slobode u izboru političke platforme Laburista. Za očekivati je da će se ona, u skladu sa prikazanim razlozima, uvelike zasnivati na mnoštvu prilično ispraznih parola bez političkog sadržaja, apstraktnog moraliziranja, pozivanja na visoke ljudske kvalitete svojega vodstva, te dobro odmjerenim i opreznim socijalnim zahtjevima. Oni naravno trebaju biti što je moguće preciznije odmjereni tako da ne budu previše radikalni i da time ne odbijaju nikoga, a u isto vrijeme dovoljno «lijevi» da očigledno pozicioniraju Laburiste u lijevo u odnosu na SDP. U tom smislu moglo bi se otvoreno govoriti o populizmu i demagogiji. Za potvrdu ovih slutnji ne treba mnogo čekati. Na službenoj stranici odmah ispod logo-a stoji popis floskula koje politički ne govore ništa : «odgovornost», «rad», «poštenje», «istina», «znanje», «pravednost». Kao da sve ovo bez imalo promišljanja ne bi potpisali i Andrija Hebrang, Ivo Sanader, Ruža Tomašić, Radimir Čačić, pa zašto ne i Franjo Tuđman ili Slobodan Milošević? Upravo svaka stranka

koja želi izbjeći detaljnije političko određivanje i ozbiljnije profiliranje bez imalo zadržke se razbacuje istim riječima koje su prazne od svakog političkog značenja. Kada je potrebno definirati što su Hrvatski laburisti bez imalo zadržke nastavlja se u istom smjeru : «*Hrvatski laburisti – Stranka rada, kao stranka reda, kriterija i poštenja, vjeruju da politika mora izvirati iz vrijednosti demokracije, istine, društvene solidarnosti i prava na dostojanstvo radnika, uz poštenu, otvoreni, javni i transparentni politički rad.*» I još : «*Želite li i Vi Hrvatsku u kojoj vlada poštenje, u kojoj se cijeni rad i znanje, u kojoj je kriminal i korupcija doista društveno neprihvatljivo ponašanje, u kojoj se Vi i Vaša obitelj možete osjećati sretno i sigurno?*». Na jednom drugom mjestu : «*Hrvatskoj treba vlast koja poštuje narod, a domoljublje se iskazuje poštenjem!*» Kako ne bi opterećivali tekst sa daljnjim primjerima demagoške frazeologije, koje će zainteresirani čitalac veoma lako i sam pronaći (kako u dokumentima, tako i u istupima vodstva), nastaviti ćemo s ilustriranjem drugih aspekata vezanih uz ono o čemu smo govorili. U Programskim smjernicama Hrvatskih laburista dva poglavlja nose veoma simptomatičan naslov : «*Ni lijevo ni desno, već Hrvatski laburisti*», te za slučaj da ovaj nije bio dovoljan, jedan još zabavniji : «*Ne gledajte lijevo i desno, već na dobro i zlo*». Uzgred se u paragrafu okrunjenom prvom parolom dolazi do novoga otkrića koje je vrijedno da ga se zabilježi – prava svrha liberalnog kapitalizma je zapravo postizanje blagostanja za sve! Ne samo da problem nije u kapitalizmu, problem čak nije niti u liberalnom kapitalizmu, problem je zapravo u našoj inačici liberalnog kapitalizma, «u apsolutno slobodnom tržištu!» Valjda se želi reći kako postoji dobar liberalni kapitalizam – to je onaj u kojemu je tržište slobodno, te loš liberalni kapitalizam – to je onaj u kojemu je tržište «apsolutno slobodno» (kao da bi takva bajka uopće mogla igdje postojati), tj. ipak previše slobodno. Nažalost nije nam ponuđen alat kojime možemo mjeriti na kojoj točki tržište prelazi iz «slobodnog» u «apsolutno slobodno». Autoru Programskih smjernica se može samo preporučiti daljnji obilan rad na proučavanju ekonomske teorije. Službenu poziciju Laburista po tom pitanju, u slučaju da netko još ima bilo kakve iluzije, pojašnjava Osnivačka deklaracija Laburista. U poglavlju pod nazivom «Što nas vodi» jedna od stavki glasi : «*Tržišno gospodarstvo – svakako, s tim da se vlast jasno odredi oko definicije gospodarstva. Gospodarstvo nisu sami poduzetnici, već simbioza, dogovor, ugovor i poštivanje poduzetnika i radnika. Uloga vlasti je osigurati fer pravila igre i usmjeriti kurs kad se vidi da brod ide u smjeru koji nije od interesa za većinu putnika. Dakle kapitalizam europske vrste, a Južna Amerika neka ostane tamo gdje jest!*» Na drugom mjestu, ponovno u Programskim smjernicama, stoji : *Stranka rada će se boriti da svi oni koji rade imaju prava poput radnika u socijalno najnaprednijim državama Europe, ne ugrožavajući pritom integritet kapitalista te njihovo legitimno pravo na profit stečen na pošten, zakonit način.* Tu se očigledno zaboravlja da je i Grčka u Europi, te da postoji duboka povezanost Grčke, primjerice s Njemačkom, te da je takav vid odnosa upravo baza na kojoj je izgrađen kapitalizam «europske vrste». Zaboravlja se i opozicija «kapitalizmu europske vrste» koja je predstavljena u generalnim štrajkovima, masovnim prosvjedima i pobunama radnika i studenata. Nasuprot toj opoziciji, koju čine najborbeniji slojevi radničke klase, klase koju bi Lesar želio predstavljati, alternativa se ističe upravo u sistemu koji se trenutno nalazi u dubokoj krizi – «kapitalizmu europske vrste». Da ne govorimo o tome kako je već Marx odavno objasnio da se profit «stvoren na legalan i pošten način» zapravo stvara izvlačenjem viška vrijednosti iz radnika na temelju njegovih neplaćenih sati rada, te je stoga jednako tako pljačka kao i onaj profit koji je «nelegalan» i «nepošten». Stranka rada koja se neće boriti isključivo za interese radnika, već za «simbiozu, dogovor, ugovor i poštivanje poduzetnika», za «integritet kapitalista» za sistem koji uništava ljudske živote stvaranjem nezaposlenosti kao preduvjeta za normalno odvijanje reprodukcije kapitala, koja na svojoj zastavi ispisuje slobodu tržišta, to je svakako tragikomična, no nažalost niti suviše zabavna niti suviše nova ideja.

No, da se vratimo na vječnu borbu između dobra i zla, pri čemu luč dobra nasuprot silama tmine očito preuzimaju Laburisti, nasuprot deplasiranom sukobu između «ljevice» i «desnice». *«Postoje dobri i loši, poštteni i nepoštteni kapitalisti. Ali i radnici. Dakle; Hrvatski laburisti – Stranka rada borit će se protiv zla. A kada su ravnopravnost, sloboda i pravo u pitanju, ono nema ideološki predznak.»* Ova je konstatacija naročito zanimljiva zbog toga što je ne samo u potpunosti ideološki relativistička, već, posebno u kombinaciji s ranije prikazanim izjavama i klasno relativistička. Ovdje se susrećemo sa veoma otvorenim oblikom malograđanske demagogije : pričom o neideologičnosti. Također u intervjuu za H-alter Lesar ističe : *«Moja stranka se ne bavi ideologijom i vraćanje u prošlost propuštamo drugim idiotima na političkoj sceni. Nismo ideološki obojena stranka i ne želim raspravljati o ustašama i partizanima.»* Da li biti ideološki znači nužno govoriti samo o prošlosti? Zar se između ideologije i povijesti samo tako može povući znak jednakosti? Da li se uopće može biti «neideološki» i jesu li Laburisti «neideološki»? Četiri pitanja – četiri negativna odgovora. Prije svega ne može se gledati «niti lijevo niti desno» i «bez ideologije». Kada se to tvrdi upravo se otvoreno zastupa jedna ideologija i to ona vladajuća. U najoštrijem sukobu s njom stoji politička koncepcija koja u središte stavlja radničku klasu, koja naciju ne promatra kao nedjeljivu cjelinu već podijeljenu u sukobljene klase – vladajuću kapitalističku i potlačenu radničku i u skladu s time se bori za zbacivanje kapitalističke diktature i stvaranje internacionalne radničke vlasti. Već samim time što netko nastoji tvrditi kako nije «niti lijevo niti desno» on je nepomirljivo desno u odnosu na ovu političku struju. Krajnje je problematično «neoprijedjeljeno» govoriti o «ustašama i partizanima», kao o pitanju koje naprosto treba zaboraviti. Problem su oni koji danas žele govoriti o ustašama u perspektivi revidiranja povijesti i to su oni koje bi Lesar s pravom trebao nazvati «idiotima na političkoj sceni». Ono što svi liberali i desničari nikako ne mogu prihvatiti je da su sve građanske stranke u potpunosti bankrotirale pred fašističkim okupatorom i ustaškom petom kolonom, odnosno njegovim domaćim saveznicima, te da je partizanski otpor i oslobođenje zemlje organizirala Komunistička partija. Svojim prividno neutralnim stavom i u ovom pitanju Lesar indirektno pogoduje jednoj od strana. No, ono što će za nas ovdje biti bitnije jest dati ilustraciju toga kako Laburisti u svojim službenim dokumentima pod krinkom neideologičnosti otvoreno propagiraju određeni vid ideologije, štoviše ideologije suprotne interesima radničke klase.

4. Ideologija

Već smo prikazali kako u svojim dokumentima Laburisti zastupaju kapitalističko tržišno gospodarstvo, čemu treba pridružiti i izraženu brigu za zaštitu integriteta kapitalista i prava na «poštteni» profit. Tome je pridruženo nekritičko pristajanje na današnji sustav parlamentarne «demokracije», a on svojom vlastitom logikom političku vlast koncentrira u rukama malobrojne manjine najuže povezane s poslovnim krugovima. Direktna demokracija, u smislu kako se o njoj govorilo od strane čelnika Laburista, pretpostavlja samo učestalije korištenje referenduma, dakle ne realnu neposrednu demokraciju unutar koje bi radnim masama bilo omogućeno da rješavaju sva pitanja od neposrednog interesa, već samo ukras na vladavinu postojećih institucija. Navedeno predstavlja sasvim određeni oblik ideologije – ideologiju kapitalističkog društva, odnosno u ovom slučaju verziju liberalizma zaslađenu socijalnim sadržajima. Čini se da liberal stranku mijenja, ali program nikada. Tvrditi suprotno, odricati prikazanim stavovima ideologičnost, znači pretpostavljati da su današnji društveni odnosi jedini mogući, te da je sva povijest završila u ovom stadiju razvoja, da je nakon niza stoljeća previranja, razvijanja i propadanja različitih načina proizvodnje, u kapitalizmu povijest napokon pronašla mjesto gdje se može umiriti. Naivnost i ograničenost ovakve koncepcije je tolika da je ne treba niti posebno komentirati. Pristajanje uz kapitalizam se dodatno osnažuje

tipično liberalnom kritikom pokušaja izgradnje socijalizma : *«Do početka devedesetih, odnosno, uspostave višestranačja i Republike Hrvatske, dakle; u socijalističkoj Hrvatskoj vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju bilo je društveno i, djelomično, državno. Poseban, specifičan i – praksa je pokazala – utopistički privredni model zvao se samoupravni socijalizam u kojemu su tvrtkama samoupravljali radnici. U bivšoj je državi sve do devedesetih vladala dogovorna, socijalistička ekonomija, koja nije mogla – ma koliko se vlast trudila – negirati (neka) pravila tržišta. Na (jedinom) referendumu 1991. godine hrvatski su se građani opredijelili za samostalnu državu čija će ekonomija funkcionirati po tržišnim principima.»* Koliko rečenica toliko gluposti i netočnosti. Zbog čega je samoupravljanje utopističko? Možda radi toga jer je jugoslavenski sustav propao? No, on je propao tako što je nezavisnost radničke klase gušila partijska i privredna birokracija koja se pretvorila u novu kapitalističku klasu i novu političku elitu – HDZ i SDP, a ne zato što su radnici pokazali da bi bili nesposobni upravljati tvornicama. Kapitalisti su mogli pokazati u proteklih dvadeset godina koliko su sposobniji od radnika, pa čak i kada radnike guši partija i birokracija. Vlast se trudila negirati pravila tržišta? Ta konstatacija ukazuje na potpuno neznanje autora o onome o čemu piše; neka za početak prolista neki od radova Branka Horvata i pročitaj neku od njegovih konstatacija prema kojima tržište vodi u izgradnju socijalizma i komunizam! Vlast je neprekidno širila prostor za privatni kapital i tržište, nalazeći u tome manju prijetnju nego u snažnoj i nezavisnoj radničkoj klasi. Upravo su tržišne reforme uz birokratsku reakciju i omogućile slom jugoslavenskog sistema. Konačno, da podsjetimo autora, referendumsko je pitanje 1991. glasilo : *«Jeste li za to da Republika Hrvatska, kao suverena i samostalna država, koja jamči kulturnu autonomiju i sva građanska prava Srbima i pripadnicima drugih nacionalnosti u Hrvatskoj, može stupiti u savez suverenih država s drugim republikama (prema prijedlogu Republike Hrvatske i Republike Slovenije za rješenje državne krize SFRJ).»* Gdje on ovdje vidi glasanje o tržišnim principima morat će ostati misterij za sve osim možda za njega samoga.

No, pođimo dalje. Ovdje se ne staje, nego se štoviše otvoreno podupire jedan vid neoliberalne ofenzive koji radnike još više želi podrediti kapitalu i učiniti robovima tržišta. U razgovoru za H-alter Lesar konstatira : *«Fleksibilizacija je demagoška parola kojom se koriste lideri Kukuriku koalicije ne bi li narodu neposredno rekli da će biti otkaza. Oni one razumiju značenje flex security modela i ne znaju da on sadrži 15 poteza i podrazumijeva potpuno drugačiji sustav tržišta rada od onog kojeg imamo sada. Svi oni su pročitali samo njegovu prvu točku koju se odnosi na lakše otpuštanje radnika. Oni ne razumiju koje sve pretpostavke trebaju biti ispunjene da bi se u jednoj zemlji uopće smjelo reći da se zalaže za fleksibilni radni odnos».* Na pitanje koje je njegovo mišljenje o ovome modelu Lesar nastavlja: *«Flex security model zagovaram još od vremena kad sam bio u sindikatu. Hrvatskoj je on nužan, ali vlast ne zna pripremiti teren za njegovu provedbu.»* Znači, nema nikakvog problema ako će se radnici lakše otpuštati, potrebno je samo da se ispune određeni preduvjeti kako kapital u svojoj diktaturi ne bi u potpunosti razorio radnika, već kako bi se ona učinila nešto slađom i podnošljivijom. Problem je nove vlade ovdje samo u tome što nisu shvatili da se prilikom amputacije mora dati anestezija. To konstatira predsjednik stranke koja u svome imenu ima sadržano «stranka rada», no ne radi se samo o njegovom osobnom stavu, već je isto shvaćanje izraženo i u stranačkom programu : *«Hrvatsko gospodarstvo, htjeli mi to ili ne, integralni je dio globaliziranog svjetskog gospodarstva. Uz promjenu vlasničkih odnosa u Hrvatskoj, postavilo se složeno pitanje izgradnje tržišta rada i gospodarskih subjekata sposobnih odgovoriti izazovima današnjeg vremena. Prilagodljivost ili fleksibilnost radne snage u različitim oblicima, kao jedan od aspekata globalizacije, jedan je i od parametara koji, u najširem smislu te riječi, određuju položaj hrvatskog radništva... Fleksibilnost je, dakle, tu. Zemlje EU pokušavaju (uglavnom uspješno) uspostaviti ravnotežu između neminovnog (globalizacije i fleksibilnosti radne snage) i poželjnog (socijalne i radne*

sigurnosti radnika). Rezultat tih pokušaja je sustav fleksibilnosti uz sigurnost, koji objedinjuje oba cilja... Činjenica je da u suvremenom svijetu ima malo, a bit de još manje radnih mjesta zajamčenih za cijeli radni vijek, kakva smo u drugoj polovici dvadesetog stoljeća smatrali samima po sebi razumljivim.» Iz aspekta ideološkičnosti ovdje imamo posla s oblikom neoliberalne ideologije koja se jasno probija kroz ove stavove. Prva stvar koja je ovdje veoma zanimljiva je što stranka koja konstatira kako predstavlja radnike zapravo u cilju ima pronaći harmoničnu ravnotežu između interesa radnika i interesa kapitala. Interesi radnika – da, ali samo u jasno određenom okviru. Kome bi uopće palo na pamet da bi radnička stranka trebala zastupati isključivo interese radnika i sve ono što im je suprotno pobijediti i promijeniti, ne zastajući pred EU, pravilnicima, trenutnim zakonima i kapitalističkim interesima kao pred nekom svetinjom? Druga stvar koju ovdje treba posebno istaknuti je definiranje neoliberalne ofenzive i imperijalizma, tj. kapitalističkog oblika globalizacije, kao neminovnosti, objektivnosti, historijske nužnosti. Ona se prikazuje kao da je ovdje, u potpunosti nezavisna od naše volje i razvije se htjeli to mi ili ne htjeli – na nama je samo da je prihvatimo i što se bolje «snademo». Sve borbe koje predvode radnici iz svih krajeva svijeta, koristeći metode od parlamentarne borbe, preko štrajkova i masovnih prosvjeda, pa do oružanih pobuna, sve je to nebitno i za autora ovih redaka niti ne postoji. Prema programu Laburista na nama je naprosto da prihvatimo stvari takve kakve jesu, ne bunimo se protiv onoga što je «neminovno», te u okvirima vladavine imperijalizma svoje ropstvo učinimo što ugodnijim, no ne rastežući svoje lance toliko da bi oni mogli početi pucati. Ovakav stav podsjeća na sramotnu politiku Mačeka koji je poručio da se Hrvatska kao malena zemlja nema što miješati u svjetske tokove i različite «neminovnosti», nego svoj položaj nastojati učiniti što boljim bez obzira na to tko joj bio gospodar. Posljedica ovoga malograđanskog ideološkog «guranja glave u pijesak» bila je da je Maček potčrao ljubiti skute Poglavnika, time se indirektno stavlja u službu fašizma. Ekvivalentno tome, ovakav stav izražen u programu Laburista nastoji izručiti radničku klasu u ruke kapitalističke globalizacije i neoliberalizma. Nije besmisleno za vjerovati da bi, slično kao što je Mačkova politika dovela do rascjepa HSS-a na lijevu i desnu struju, današnja politika Lesara mogla dovesti do sličnog rascjepa Laburista u budućnosti.

U skladu sa Programskim smjernicama Laburisti podupiru EU, koja predstavlja neoliberalnu tvorbu krupnog europskog kapitala i dominacije najrazvijenijih država: «*Hrvatski laburisti – Stranka rada zastupaju ulazak u EU. Ali ne pod svaku cijenu*»

Štoviše, podupire se i NATO savez koji predstavlja vojsku za ostvarivanje imperijalističkih ciljeva svjetskih vladara, te vođenje ratova u interesu profita i krupnoga kapitala. Prema programu Laburista hrvatski radnici bi trebali ubijati radnike drugih zemalja i ginuti u interesu kapitala, te vlada SAD-a, Francuske i Velike Britanije. «*Hrvatski laburisti podupiru članstvo u NATO savezu, ali će inzistirati da Hrvatska sudjeluje u mirovnim misijama NATO-a i UN-a proporcionalno ekonomskoj i gospodarskoj snazi Hrvatske.*» Ono što je beskrajno simpatično su stalne ograde koje se neprestano ponavljaju. Da slobodi tržišta, da neoliberalizmu, da EU, da NATO-u, da lakšim otpuštanjima radnika, da zaštiti prava kapitalista «ali ne pod svaku cijenu», «ali pod dodatnim uvjetom da...», «ali također i...». Na kraju se specifičnost temelja programa i sastoji samo u ovim neodređenim ogradama, ako se one ispuste dobivamo program u potpunosti identičan svakoj drugoj parlamentarnoj stranci. Motto je laburističkog programa : «neka nas se izrabljuje i koristi kao topovsko meso, ali neka nam pritom bude udobno koliko već može biti».

Za kraj možemo dati ilustraciju još jednog aspekta divljih ideološki lutanja i vrludanja trenutno toliko svojstvenih Laburistima : «*Hrvatska je nikla na korjenjima kršćanske civilizacije i kao takva prepuna je izvornih kršćanskih znakova koji su oblikovali dušu hrvatskoga naroda. Sutrašnja crkvena svetkovina i državni praznik / blagdan Božić upravo je jedan od tih znakova koji je naviještaj Radosne vijesti – porođenja Sina Božjega.*» Ovdje se već govori o kršćanstvu kao temelju na kojemu je niknula Hrvatska, te «duši hrvatskog

naroda» koju oblikuju kršćanski znakovi! Ne radi se o citatu preuzetom sa stranica HČSP-a, što bi odgovaralo neprobavljivoj količini idejnog kiča sadržanog u njemu, već sa stranica Hrvatskih Laburista. Sekularizam bi trebao predstavljati jedan od minimuma platforme svake iole progresivnije stranke. Pojedincu treba biti ostavljena potpuna i neometana sloboda religijskog opredjeljenja, koje nikako ne bi smjelo biti uključeno u repertoar istupa jedne progresivnije političke stranke. Posebno je problematično i neprihvatljivo što se jedan poseban svjetonazor (kršćanski) prikazuje kao temelj čitave zemlje i glavni moment u oblikovanju «duše hrvatskog naroda». Netko bi mogao odgovoriti kako se ne radi o službenom stavu stranke, već o autorskom tekstu koji je potpisan imenom i prezimenom. No, problem time nije uklonjen – što imaju tražiti takve izjave na službenoj stranici Laburista?

5. Dodatne napomene i zaključak

U kritici programa Laburista i ideologije koja se kroz njega pojavljuje nismo mogli ulaziti u konkretnija pitanja i neposredne zahtjeve koji se tamo postavljaju. Neposredni socijalni zahtjevi, koji su činili glavninu laburističkog izbornog programa, svakako predstavljaju najsvjetliji dio platforme i istupa vodstva. Iako jedan dio njih smatramo suviše umjerenima i nedostatnima, svakako ih se, u cjelini gledano, može poduprijeti kao najelementarniji minimum mjera za zaštitu radničke klase. No to nipošto nije dovoljno za zdrav politički razvoj pro-radničke opcije. U ovome tekstu smo upravo pokušali ukazati na sve ogromne prepreke koje se pojavljuju i koje onemogućavaju da Laburiste shvatimo kao radničku stranku. Ne smatramo da je potrebno da stranka bude deklarativno marksistička i revolucionarna, a da bismo joj mi sa visoka udijelili titulu radničke stranke. No, potrebno je da se zasniva na radničkoj bazi, da svoj rad bazira na aktivnostima na radnim mjestima, da zastupa isključivo radničke interese – bez isticanja ideologije liberalizma i populističkih floskula, sa isključivo socijalnim programom i istaknutom klasnom dimenzijom, da se protivi NATO-u, te da u svojim okvirima otvara vrata različitim strujama u radničkom pokretu. Pokazali smo kako u slučaju Laburista ništa od toga nije ispunjeno. Dokle god stanje ostane takvo kakvo je sada nade i želje svih radnika, studenata i nezaposlenih koji čine obično članstvo i koji iskreno žele društvenu promjenu ostat će iluzorne. Samo temeljita i potpuna promjena programa i vodstva može otvoriti put prema pozitivnom razvoju stvari. U tom slučaju bi se zasigurno otvorile nove opcije za razvoj radničkog i socijalnog pokreta, te prostor za nove suradnje i organizacijska regrupiranja u mjeri u kojoj je to do sada bilo nezamislivo.